

“Liburuan ez dago txokokeriarik, ezta gorrotatzen dudan kosmopaletismorik ere”

Edu Zelaieta Anta, idazlea

EHUko Hezkuntza eta Kirol Fakultatean irakaslea. Idazle gisa poesian nabarmendu da. Haur literaturari ere ekin dio azken urteetan. Berriki, Gasteiz eta oro har Arabaren deskribapen esanguratsuak egin ditu *Mundutik mundua / Arabako hitzontzi baten kronikak* (Pamiela) entsegu liburuan. Mundua erretratatu du bertatik bertara.

 MIKEL ASURMENDI
DANI BLANCO

Nafarroarekin lotutako arabarra zara, gasteiztarra.

Bai. Neurez gasteiztarra naiz, hemen hazi. Zelaieta Anta naiz; Blanco ere bai... Aitaren aldetik Bortzirietako nafarra, Berakoa. Amaren aldetik galiziarra. Gasteizen hezitakoa naiz. Familiako kontuak zirela eta, haurtzaroan Bera aldera joaten ginen, baita Hondarribira ere udaldian. Hala ere, aitzak ez zigun euskara transmititu, anaia zaharrenak ordea jaso zuen; Parisen jaioa izan arren, usu joaten zen Berara. Ni baino hamar urte zaharragoa da. 1965ean, frankismo bete-betean, Gasteizera etorri zen gaztelania ikasi gabe, euskaraz besterik ez zekiela. Beste biok erdaraz hazi eta hezi ginen. Aitaren alde-tiko familia euskalduna da, baina ez zuten bereziki kontzientzia euskaltzalea. Beraz, A eredutik pasatu ondotik euskaltegian egon nintzen; gero Euskal Filologia egin nuen; eta azkenik, tesia Baztan-Bidasako euskararen gainean egin nuen.

Mundutik mundua. Arabako hitzontzi baten kronikak izena du zure liburua. Gaizki ikusia al dago gaur egun hitzontzi edo kalakaria izatea?

Ez dakit gaizki ikusita dagoen... *Hitzontzi*

tzia ipini diogu liburuari azpiko izenean, hitzontzi baten irudi batekin [azalean ageri dena] jostatu nahi izan dugulako.

Funtsera joanaz, *Hitzontzi*-ren gibelean autoironia dago, ironia zilegi eta sanoena, nork bere buruari barre egitea. Hau da, lehenik eta behin norberak egin diezaiola irri bere buruari, horrek eman baitiezaioke, akaso, beste batzuei buruz barre egiteko parada. Autoironia asko gustatzen zait genero literario modura, baita egunerokoan erabiltzea ere. Liburuan ironia dago eta ironiaren barruan estimatzen dudan generoa dago: autoironia. Apustu estetiko eta kasik etiko modura bizi dut ironia. Dena dela ere, autoironia alde batera utzita, *hitzontzi-keria*-z galdeturik, interesatzen zait entzuten dakien jendea. Hitz egiten jakitea funtsezkoa da, baina entzuten jakitea arrunt inportantea. Zer da zailago gaurko munduan, hitz egiten edo entzuten jakitea? Nire ustez, zarataz gainezka bizi garen jendarte honetan, gehiago kostatzen zaigu entzutea.

Generoari dagokionez, zer da liburu hau?

Ezinbestean hibrido bat da, nire kasuan

beste hibrido bat. Dirudienez, ez dakit hibridorik ez den beste deus egiten, nire marka da nonbait. Hibridazio horretan, mugaldeotasuna dago [Mugaldekoak proiektu literario-musikala]; haur literaturan ere ari naiz, iaz lehenbiziko liburua atera nituen, horietako baten izena –fikzioarekin jostatuta– *Amets anfibio*. Oso anfibioa naiz... [Amets izena du bere semeak].

Liburuak hiru atal ditu: *Hitzaurrea*, *Kronikak* eta *Hitzatzea*.

Hitzaurrea-n, irakurlea laguntzeko, artikuluen jatorria kontatzen da, liburua jatorrian artikulua bilduma da, hainbat agerkaritan idatzitakoak, baina berri-dazteko prozesu bat bizi izan dutenak.

***Egunkariera*-z idatzitako testuetatik eratorritako testuak dira. Nolatan?**

Konturatu nintzen interesgarria izan zitekeela jatorrizko testuek ziotena baino zerbait gehiago eskaintzea. Ez gaitetzen engaina, hemen Ajuria Enea eta Eusko Legebiltzarra badaude ere, euskarazko plazari dagokionez, Araba periferia da. Kultura aldetik, hainbat mugimendu eta ekimen –indibidual zein kolektibo– in-

teregarriak izan arren, gehienak eus-
kalgintzaren plaza barruan ari direnak,
oraindik ere arabartasuna periferikoa
da. Orduan, alde horretatik proposame-
na egiteko zirrikituak ikusi nituen. Ara-
bortasuna hartuta, urte askotako testuak
ditut han-hemenka idatzita, batzuk AR-
GIA-n agertuak. Nola edo hala aukerake-
ta egin nuen, autopsikoanalisi, alegia
zenbatetan idatzi nuen Arabaz, ez modu
zentralean soilik, baizik eta dekoratu
gisa ere. Sorpresa hartu nuen, uste baino
gehiago ziren. Normala ere bada, gehien
ezagutzen dudana Gasteiz eta Araba
dira, baita Baztan-Bidasoa ere.

**Testuen literariotasuna neurrikoa
egin zait, saio txiki oparoa osatu
duzu. Nola egiten da hori jatorrizko
testuari traiziorik egin gabe?**

Lehenbiziko bilaketan 65 artikulua
arrantzatu nituen, horietatik batzuk ez
zitzaizkidan gehiegi gustatu, beste ba-
tzuek ez zuten denboraren muga gain-
ditzen. *Hitzaurrea*-n beltzez agertzen
diren lagunen izenak daude, Joxe Carre-
ras da horietako bat eta laguntza eska-
tu nion. Gasteiztarra da, Euskal Filolo-
gia egin zuen, Irlandan bizi da, hau da,

hemendik kanpo. Tarteka etortzen da.
Munduan barrena mugitzen denez, tes-
tuok pasa nizekion haren irakurketaren
berri jakiteko asmoz. Bigarren prozesu
batean 50 testu aukeratu nituen. Libu-
ria egituratze horretan, zerbait gehiago

***Liburua begirada
zabalago batez egin
dago, eta horrek ematen
du literaturaz hitz egiteko
aukera, bizitzaz.
Liburu txikia da, baina
ezpal askoko enbor
modura ikusten dut***

eskaini nahi horretan, jatorrizko testuak
neurri bertsukoak izatea erabaki nuen,
liburua atmosfera berean sartzeko. Neu-
rriak giro bat eman dezake literaturan.
Horretan, kreaiziotik baino gehiago erre-
kreaiziotik egon da.

**Beste lagun batzuek ere lagundu zai-
tuzte. *Hitzatzea*-n kasu.**

Bai. Arabartasunaren dikurtsoa gogoan,
babazorroek idaztea nahi nuen, beraz,
Karmele Jaiok idatzi du. Konplizitatea
eskatu nion. *Hitzatzea* egin du eta anitz
gustatu zait, erdiz erdi asmatu du. Nik
egunekoaren kronika egin dut, eta berak
kronikaren kronika. Primeran biluztu
nau. Hala berean, nahi nituen ilustra-
zio batzuk sartzea. Eneko Ugartek egin
ditu, irudi inpresionistak dira, azalekoa
barne. Primeran gelditu dira. Ez dira iru-
di errazak, azaletik hasita, irakurketa
berezia eskatzen baitute. Ama Zuriaren
plazaz egin duen ilustrazioa zoragarria
da. Berean gauden gasteiztarrek, selfia,
letren eraistea... [liburuko irudia era-
kusten ari zaigu]. Bistan da, Anako
Amenabar kazetariaren laguntza ere
ezinbestekoa izan da, Arabako *Hitza*-n
eta *Alea*-n idazteko emandako aukera-
rengatik. Babazorroen laguntzaz, hiria-
ren irudia eta liburu proiektua osatuta
geratu dira.

**"Poeta izanagatik" zutabegile ona
zara. ARGIAko zutabeak lekuko.**
Zuk horrela badiozu, ez dut nik ukatuko.

Erraza al da poeta eta zutabegile izatea?

Niretzat bai. Oso naturala da. Areago, ez dakit jakingo ote nuen bestela idazten. Horregatik hibridazioarena: EHUn gaude, Hezkuntza eta Kirol Fakultatean... Gertatu zait, ikasle edo irakasle batek edota kritikariren batek poesia egiten ari ote naizen esatea... Edo esatea modu didaktikoan ari naizela, edota kontrakoan ari naizela ere. Ikastolan eta eskalategian ere aritua naiz, irakasle izateko oso enfatikoa naizela esan didate, baina hara, nire ustez irakasle batek hala behar du. Nire izatearen marka da, nonbait. Horrek edozein ofiziotan zailtzen

eta trebatzen nau. Horregatik edo, zutabeak eta poesia idaztea oso naturala zait, areago, ziur naiz elkarri eragiten diotela. Urteak dira ari naizela bietan.

Plazerra emateko idatzi ohi da. Edonola ere, plazer estetikoa baitezpadakoa da.

Erabat ados. Zutabegintzan aritzean kontzientea naiz hala ere, poetaren ajeaz. Aje hori kontzienteki nahiz inkontzienteki hartu dut. Alegia, nola adierazi zutabe batean? Neurria motza baita. Nire uste apalean, neure ekarpena hori izan daiteke. Literatura hori ere bada. Gaia da, noski. Zertaz jardun. Baina neurri batean bada ere berau nola plazaratu:

estiloa, estetika, umorea nola erabili eta gogoeta nola sartu aldi berean.

(...)

Izan ere, lagun literarioa daukat Sandra Cisneros. Literatura txikanoan ezaguna da. *The House on Mango Street* liburua-ren egilea. Hogeita hamabost urte du liburuak, hamar bat urte dira irakurri nuela. Gustatu zitzaidan haren estetika, mugaldekotasuna. Niretzat erreferentzia eta klabea izan da liburu hau ontzeko orduan. Beste lagun literario batzuek ere eman didate klabea, eta horietan lehena Xuan Bello da. Idazle asturiarra. Bere *Hestoria Universal de Paniceiros* oso esanguratsua da, liburu fragmentarioa da, tamainakoa. Ahozko literatura sartzten du liburuan, poemak eta gogoetak besteak beste. Gauza sinpleak kontatzen ditu: mundu globalizatu honetan "soy de Paniceiros, soy del mundo" dio.

Eta zuk?

Ni gauza bera egiten saiatzen naiz. Nondik ikusten dudan mundua azkeneko urte hauetan, XXI. mendean, alegia? Bada, Salburua auzotik, bertan bizi naiz eta [alde zaharreen jaioa da bera]. Salburutik Olarizu ikusten dugu. Ikusiko dugu zer ematen duen etorkizunean nortasuna hartzen hasia den auzo honek. Salburutik -mundutik- mundua ikusten dugu, Olarizu mendia, nahasketa multikulturala eta nerabazarora bidean diren haurrak.

Eta zer azpimarratuko zenuke, besteak beste?

Bada, bitxikeria gisa, metaforarik erabili gabe, *Xuxen*-ek Salburua eta Olarizu, biak gorritz azpimarratzen dituela, biak ala biak izen euskaldunak izanagatik ere. Horrek ematen du periferiaren berri. Bi hitzak akatsak balira ageri dira ordenagailuan, munduaren ertzean daudelako nonbait. Ez dut deus *Xuxen* programatu dutenen aurka, jakina, hori egoera baten ispilua dela erran nahi dut.

Saio txiki da, baina ertz askotarikoa.

Liburu honek hari asko ateratzeko aukera ematen dit, liburu anitza da, hainbat gai daude: aitatasuna, mugaldekotasuna, kultur aniztasuna, nire ibilbidea, autokritika eta autoezagutza, egunerokotasuna... Baina ezohiko moduan ontzen saiatu naiz, begirada zabalago batez egin dago, eta horrek ematen du literaturaz hitz egiteko aukera, bizitzaz. Liburu txikia da, baina ezipal askoko enbor modura ikusten dut.

"GASTEIZTARRA BAT DA ETA ARABARRA BESTE BAT"

Mundutik mundua hizpide, pasadizo bat: gasteiztar bat joan omen zen New Yorkera 90eko hamarkadan, eta hamar urte lan egin ondoren, amerikar kulturaz aspertuta, "banoa Euskal Herrira" pentsatu zuen. Gasteizera itzuli zen eta hara, Amerika hemen zegoen.

Baina hori ez da soilik Gasteizen gertatu. Azken hogeitaz urteetan, denok badakigu nola aldatu den mundua, bereziki internet dela eta. Areago, hizkuntzen ikaspena hizpide, ni ere aritu naiz hizkuntzak ikasten, ingelesa adibidez, jende askok egin duen bezala, ibilbide akademikoan, hizkuntza eskolan, bidaia bartzuk eginez... Alabaina, azken urteetan konturatu naiz ingelesa praktikatzeko, eta ordaindu gabe, kanpotik etorritako jendearekin aukera paregabea dagoela. Dagoeneko lau truke luze egin ditut: bata, Montanako lagun bat da, beste bat Londres ingurukoa, beste bat Nigeriakoa (Lagos ingurukoa), eta beste bat, neska kantondar bat, Txinakoa. Oso interesgarria, ezta? Mugimendu migratorioak

direla eta, badut leiho bat irekia jende horiek ezagutzeko. Era berean, Salburuko eskola publikoan zenbat familia magrehtar daude, seme-alabak beste gauza bat dira. Mundu globalizatu baten ondorioa bizi dugu. Gustatu ahal zaigu gehiago edo gutxiago, hori beste kontu bat da, munduaren parametroak aldatu dira, errealitatea hori da.

Gasteiztarra zara, identitate askotarikoa. Gasteiztar euskaldunak horrelakoak al dira?

Nik dakidan horraino, bai. Soziologiaz ari bagara, Gasteizko populazioa laukoiztu da azken hamarkadatan. Txikitan, eskolan, gure belaunaldikoen artean, gurasoak arabarrak eta gasteiztarrek ez izatea nahiko arrunta zen, oro har ari naiz. Identitatea nahiko partekatua da beraz. Zorionez, oso modu naturalean integratu gara. Identitateen inguruan gorabeherak ere egon dira, noski –penintsulako hegoaldeko etorritakoez ari naiz–, baina horretan sakontzeak luzerako emango luke. Arrasto bat nahi

duenarentzat, nazioarteko migrazioaren aurretik, Aitor González de Langarica Mendizabalen liburua: *La Ciudad Revolucionada. Industrialización, inmigración, urbanización. (Vitoria. 1946-1965)*.

Bereizi behar al dira arabarra eta gasteiztarra?

Bai. Tira, gaur egun halako identitateak bereizten ahal diren neurrian. Biak lotuta daude, noski, baina ez dira gauza bera. Gasteiztarra bat da eta arabarra beste bat; oraindik behintzat. Araba populazio aldetik oso kontzentratua dago Gasteizen, Gipuzkoan eta Bizkaian ez bezala. Audio, Amurrio, Agurain dira salbuespenak, hurrenez hurren: 20.000, 10.000 eta 5.000 lagun bizi dira herri horietan. Gasteiz Arabako bihotza eta birika da, baina Araba Gasteiz baino askoz gehiago da. Areago, Arabako bazterrek gasteiztar askorentzat ezezagunak dira. Ni oraindik ezagutzen ari naiz.... Araba oso interesgarria da paisaia aldetik, lurralde komunak ditu, Nafarroak bezala. Bizkaiak eta Gipuzkoak ez bezala.

Gasteiz idazle eta sortzaileen hirigunea begitantzen zait. Topikoa al da hori esatea?

Topikoa izatekotan, eraikitzen ari den topikoa da, eta ez litzateke txarra izango. Behin hori lortuta, agian, topikoa desegin beharko genuke. Demagun, baietz! Gasteizen azken urte hauetan hainbat idazle, musikari eta sortzaileen mugimendua dago –kultura esparruaz ari naiz–. "Mundutik mundua" delakoa klabe da hori ulertzeko.

"Araba zazpigarren alaba". Topikoa al da hori ere? Araba ongi paratuta dago gaur egungo Euskal Herrian, ezta?

Ongi litzateke beste euskaldunek Araba nola sumatzen duten jakitea, ez bakarrik kultura alorrean, oro har esan nahi dut, baita gasteiztarrok eta arabarrok nola ikusten dugun gure burua ere. Ukaezinezkoa da, Araban konplexu bat egon da, baina esango nuke, ez badago guztiz aldatuta, aldatzeko bide sendoan ari dela. Zentzu horretan, liburuan ez dago txokkeriarik, ezta gorrotatzen dudana kos-

mopaletismorik ere. Esango nuke arabasun sano bat sortzen ari dela alde horretatik. Ezaugarri hori interesgarria eta ona da arabarrentzat, eta Euskal Herriko gainerakoentzat ere bai.

Ongi litzateke beste euskaldunek nola sumatzen duten Araba jakitea, baita gasteiztarrok eta arabarrok nola ikusten dugun gure burua ere

Zer espero duzu irakurleen aldetik, edo zer jaso duzu dagoeneko?

Espero dut lan guztiekin bezala, ahal den gehiena irakurria izatea. Momentuz kritika aldetik jaso dudanarekin oso pozik

nago. Ingurutik ailegatu zaidana ere pozgarria da. Talka Arte galerian liburua- ren aurkezpen kurioso bat egin genuen, gauzak kolektibizatze saioa izan zen. Jose Angel Irigarai, Karmele Jaio, Eneko Ugarte eta laurok aritu ginen. Ordu bateko ekitaldia izan zen, oso ondo joan zen jendearen harrera aldetik. Enekok bere lengoia erabili zuen, marrazketa. Pintura eta literatura uztartu genituen. Nik kronika batzuk irakurri nituen. *Modus operandi* hori gero eta gehiago interesatzen zait, estiloak lantzea, literaturan bezala. Funtsezkoa egiten zait modu kolektiboan plazaratzea, ongi sentiarazten nau jendearekin aritzeak. Aurkezpen horretan esan zidaten *voyeur* samarra naizela, behatzailea, begirada dagoela nire izateko moduan. Egunero behatzen duen pertsona eta begirada horretatik elikatzen den norbait. Liburua kronika dela, baina literatura ere badela. Saia-kera dela, baina batzuetan narratzailea ageri dela, eta gainera giro poetikoa antzematen zaiola. Bada, zer erran? Pozten naiz, hori izan baita nire apustua. ●